

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:38
sssjournal.com

pp.3388-3394
ISSN:2587-1587

2019
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 01/05/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 10/07/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 10.07.2019

FİLİSTİN DİRENİŞ EDEBİYATI

PALESTINIAN LITERATURE OF RESISTANCE

Dr. Muhammet Berat CAN

Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, mail: mberat@gmail.com, Gümüşhane/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1588>

Reference : Can, B.M. (2019). "Filistin Direniş Edebiyatı", International Social Sciences Studies Journal, 5(38): 3388-3394.

ÖZ

XIX. yüzyılın başlarından itibaren Avrupa'da artan anti-semitizm sonrasında Filistin topraklarında Yahudiler için bir devlet kurulması fikri bazı Yahudi çevrelerce kabul edilmiştir. Bu sebeple Osmanlı idaresinde bulunan Filistin'e yönelen Yahudi göçleri Yahudi nüfusu artırmıştır. I. Dünya savaşı sonrası Filistin'de kurulan manda rejimi yönetim haklarını BM'ye devrederek çekilen İngiltere'nin yerinde İsrail devlet olarak kurulmuştur. Günümüze değin meydana gelen olaylar karşısında Filistin'de yaşayan edebiyatçıların işgale karşı kaleme aldıkları eserler bu edebi türün konusunu oluşturmaktadır. Direniş Edebiyatında şiir, hikâye, roman, gazete ve dergi makaleleri kaleme alınmıştır. Edebi alanda verilen mücadelede kalemin etkisinin silahın etkisinden daha fazla olduğu görülmüştür. Silah sadece bir cephede etki gösterirken, edebi eserler halkın her cephesinde etkisini göstermiştir. Filistin Direniş Edebiyatı Filistinli halkın yaşadığı sürgünleri ve zorlukları tüm dünyaya anlatma vazifesini üstlenmiştir. Yazarlar bunu yaparken kelimelere taşıyabilecekleri kadar anlam yüklemenin önemini kavramış ve kalemi bir silah gibi kullanmışlardır. Ruh hallerini yansıtırken kelimeler kifayetsiz kalınca semboller kullanarak duygularını okuyucuya ifade edebilmişlerdir. Filistin Direniş Edebiyatı gerek şekil gerekse anlam yönüyle Modern Arap Edebiyatına tam uyum sağlamıştır. Bu edebi tür Filistin topraklarında hem Filistin'de yaşananları dışarıya anlatma, hem de Arap dünyasında gelişen olayları Filistin halkına anlatma şeklinde iki yönlü bir bilgi akışına hizmet etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belağatı, Filistin Edebiyatı, Mukavemet Edebiyatı, Semih el-Kasım, Mahmut Derviş

ABSTRACT

Since the beginning of 19. centuries in the Europe growing anti-semitism in the Palestinian territories, aftermath of the idea of establishing a state for Jews has been accepted in some Jewish circles. For this reason, the Jewish population in the Ottoman administration increased depending on the Jewish immigration towards Palestine. After the world War 2, the administrative rights taken by the UN in Palestine, in place of the regime of UK Israel was established. Until today the events that occurred in the face of writers who lived in Palestine against the occupation of artifacts and achieved goals is the subject of artifacts. In the literature of resistance poetry, stories, novels, newspapers and magazines has been written. Thus, Literature has shown that worrier pens are more effective than weapons. While a gun has a unidirectional effect, literary works reached and penetrated a wide audience. The literature of Palestinian resistance has assumed the responsibility of explaining for Palestinian people's suffering and difficulties to the whole world. When authors do that, attributed meaning to the words as much as they can carry and they sentimentalized about this. They turned their pens to guns. They expressed the feelings to readers by using symbols when they realized that words were not enough. The literature of Palestinian resistance is compatible with every aspect and it ensured full compliance to modern Arabic literature. This literary genre is serving for a two-way flow of information: Firstly, it aims that telling 'what happened in Palestine' to others and notify them. Secondly, telling the new events in the Arab world to the Palestinian people.

Key Words: Arabic Language and Rhetoric, Palestnian Literature, Literature of Resistance, Sameh al-Qasem, Mahmoud Darwish

1. GİRİŞ

Direnış Edebiyatının Arapça karşılığı olan ‘الأدب المقاتل’ terimini oluşturan kelimelerden ilki olan mukavemet kelimesi Arapçada ‘قَوَّمَ’ fiil kökünden oturmanın zıddı ‘القيَام’ manasına gelmektedir. Sözlükte fiziki direnç, dayanma, karşı durma, karşı koyma, dayanırlık ve direniş gibi manalara gelmektedir¹.

Bu edebi tür ‘Edebü’l-Mukâveme’ ismiyle ‘1948 Nekbe²’ ve ‘1967 Nekse³’ Arapların yenilgisi sonrasında Filistin topraklarında ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde savaş edebiyatı, cihat edebiyatı, vatan edebiyatı, mücadele edebiyatı gibi isimlerle anılmıştır⁴. Terim olarak ilk kez Gassan Kenefani tarafından kullanılmıştır⁵.

Direnış edebiyatı edebi bir tür olarak Filistin tarihinde olduğu kadar tarihin her döneminde savaş öncesi, esnası ve sonrasında pasif ve etkin mukavemetin eserlerini vermiştir. Bu edebi tür, savaş öncesi kin ve intikam hırsını bileyici özelliği, savaş esnasında kahramanlık hikâyeleriyle cesaretlendirmeyi, savaş sonrası övünç kaynağı olan zafer hikâyelerini nesillere aktarma görevini üstlenmiştir.

Bu süreçte gerek ekonomik gerekse eğitim ve kültür alanında Filistin halkının maruz kaldığı ‘kültürel kuşatma⁶’ Filistinli yazarları eser vermeye teşvik etmiştir. Yazarlar kaleme aldıkları eserlerde Filistin halkının yaşadığı zorlukları anlatmayı kendilerine görev kabul etmişlerdir.

İşgal altındaki topraklarda direniş edebiyatı mandater rejimlere, baskılara, zalim yönetimlere başkaldırı olarak ortaya çıkmıştır. Yazarlar kaleme aldıkları bu eserlerle Arap milliyetçiliğini uyandıran, halkı birlik olmaya teşvik eden şiir, nesir, hikâye, tiyatro ve gazete makaleleri kaleme almışlardır.

Filistin direniş edebiyatının başlıca gayesi sorunlara güç kullanarak çözüm üretmek değıldir. Bilakis nekse ve nekbenin ardında yatan nedenleri araştırarak ortaya koymaktır. Böylece insanların Filistin davasını yakından tanınmasını sağlayarak Filistin halkının yaşadığı zorlukları anlatmak ve işgale karşı bir çıkış yolu aramaktır.

2. ARAP COĞRAFYASINDA DİRENİŞ EDEBİYATI

Arap coğrafyasında bu isimle verilen eserler Cezayir ve Filistin olmak üzere iki bölgede görülür. İlk olarak 1830’larda Cezayir’de başlayan işgal karşısında halkın Fransızlara karşı vermiş olduğu özgürlük mücadelesinde⁷, ikinci olarak da Filistin halkının 1917’den itibaren işgale karşı vermiş oldukları mücadelede edebiyat alanında ortaya koydukları eserlerde ortaya çıkar.

Cezayir direniş edebiyatında işlenen temalarda özgürlüğe olan inanç, özgürlük ruhu ve kahramanlıklar öne çıkarken, Filistin direniş edebiyatında kullanılan temalarda işgal edilen topraklar, sürgünde yaşamaya mahkûm edilen halklar ve bir gün vatana dönüş inancına sahip olan insanlar konu edilmiştir⁸.

Bu edebi türde kaleme alınan esereler iki yönüyle diğer türlerden ayrılmaktadır. Birincisi; mehcir edebiyatının aksine şiirlerinde şüphe, gözyaşı, yas ve ümitsizliğe yer verilmemiştir. Bunun yerine devrimci fikirlere insanları harekete geçiren isteklere yer verilmiştir⁹. İkincisi; etkisinin halk arasında çok hızlı görülmesi sebebiyle Filistinliler için siyasi arenada tamamlayıcı rol üstlenmiştir¹⁰.

Bu sebeple direniş edebiyatında lakayt tutumlara ve pazarlık masalarına yer yoktur. Direniş edebiyatçıları üstlendikleri davaları uğruna siyasi baskılara, sansürlere ve türlü eziyetlere rağmen toplumsal meselelerle siyasi meseleler arasında ayırım gözetmemişlerdir.

Bu makale “SEMİH EL-KÂSİM'İN HAYATI, ESERLERİ VE MUKAVEMET EDEBİYATINDAKİ YERİ” isimli Doktora tezinden makale formatında düzenlenerek yeniden hazırlanmıştır.

¹ İbn Manzûr, *Lisân'u'l-Arap I-VI*, Dârü'l-Maârif, Kahire ts., V, 3782; Halil bin Ahmet el-Ferâhidî, *Kitab'u'l-Ayn I-IV*, Dâr'u'l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 2003, III/s. 445.; Mehmet Doğan, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, Ankara 2003, 941.

² İsrail'in Filistin topraklarında bağımsızlığını ilan etmesiyle Arap halkın başına gelen felaket anlamında kullanılmaktadır.

³ Aynı zamanda “altı gün savaşları” olarak ta bilinir. Bu savaş İsrail ile Arap devletleri (Mısır, Suriye, Ürdün ve kendilerini destekleyen Lübnan, Irak, Cezayir, Suudi Arabistan ve Kuveyt) arasında meydana gelmiştir. Savaş İsrail'in Sina'daki Mısır birliklerine saldırmasıyla patlak vermiştir. Amerika'nın İsrail'e lojistik destek vermesiyle birlikte Batı Şeria, Gazze, Sina, Golan tepelerinin işgal edilmesi ile sonlanır. Bu savaşın sonunda Arap halkları ve askeri güçleri ciddi zarar görmüşlerdir.

⁴ Kenefâni, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, Müessesetü'd-Dirâsât'ü'l-Filistinîyye, Beyrut 1968, 55.

⁵ Kenefâni, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 55.

⁶ Kenefâni, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1966*, Dâr Menşürât el-Rimâl, Kıbrıs 2013, 15.

⁷ Adil Baktıaya, “1830: Fransa'nın Cezayir'i İşgali, Abdülkadir'in Yükselişi ve Amerikan Kamuoyunda ‘Abdülkadir’ Hayranlığı”, *Ortadoğu Etütleri*, Ocak 2010, Cilt 2, Sayı 2, 143-169

⁸ Muhammet Berat Can, Semih el-Kasım'ın Hayatı, Eserleri ve Mukavemet Edebiyatındaki Yeri, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2019, 132.

⁹ Gassan, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 15.

¹⁰ Can, 113

3. FİLİSTİN DİRENİŞ EDEBİYATININ ORTAYA ÇIKIŞI

XIX. yüzyılda Avrupa’da yükselişe geçen anti semitizm (Yahudi karşıtlığı) Siyonizm temellerini atmış ve günümüze kadarki süreçte önemli rol oynamıştır¹¹. 1880 yılından itibaren Avrupa’nın doğusunda ve batısında çarlık Rusya’dan Almanya ve Romanya’ya kadar birçok bölgeden farklı kimliklere sahip Yahudiler Filistin topraklarına göç etmeye başlamıştır. Siyonist Yahudiler tarafından organize edilen bu sistemli göçlere ‘Aliyah’ ismi verilmiştir¹². Bu göçlerinin neticesinde Filistin’de yerli halk ve işgalciler arasında çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bütün bu hareketlilik yaşanırken bölgenin hâkim gücü Osmanlı imparatorluğu Yahudilerin göçleri sonucu Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulmasına mani olmak için bazı tedbirler almışlardır¹³.

I. Dünya savaşının devam ettiği yıllarda İngiliz mandasına geçen Filistin topraklarında Yahudiler tarafından 1914 yılında Telaviv kurulmuştur¹⁴.

İngiliz hariciye vekili *Arthur Balfour* eliyle Siyonist dernekler, *Lord Rothschild*’a Filistin’de bir Yahudi yurdu kurmak için bir teklif iletmıştır. Filistin’in tapusunu Yahudilere verilmesi anlamına gelen bu belge ‘*Balfour Deklarasyonu*’ olarak tarihe geçmiştir¹⁵.

4. FİLİSTİN’DE KÜLTÜREL DİRENİŞ

Filistin’de yaşanan işgallere ve zorunlu sürgünlere rağmen kendi topraklarında kalmayı tercih eden yazarlar edebi anlamda bir mücadeleye girişmiştir. İşgalcilerin dayattığı sansüre ve engellemelere rağmen eserlerini kurdukları küçük matbaalarda, zaman zaman ismini değiştirmek zorunda kaldıkları yayınlarla, insanlara ulaştırmışlardır. ‘أرض’, ‘شذی الأرض’, ‘صرخة الأرض’, ‘دم الأرض’, ‘روح الأرض’ vb. sayıları 13’ü bulan bu yayınlar birçok ünlü ismi çatısı altında toplamıştır¹⁶.

Semih el-Kasım ‘إرم’ şiiriyle, Tefvik Feyyaz ‘بيت الجنون’ isimli tiyatrosu ve ‘المشوهون’ isimli hikâyesiyle, Mahmut Derviş ‘عشق من فلسطين’ isimli şiiriyle öne çıkmıştır¹⁷. Böylece bu isimler halk tarafından direnişin sembolü olarak benimsenmiştir. Yazarların bu gayretleri birçok direniş yazarına örnek olmuş ve cemiyet içerisinde edebi mukavemet kabul görmüştür.

Bir gurup mukavemet yazarı bu süreçte siyasi partilere katılarak siyasi olanakları işgalcilere karşı bir zırh olarak kullanmış ve partilerin yayın organlarından olan ‘الغد’, ‘الجديد’¹⁸ gazetelerinden direniş yazılarını halka ulaştırmışlardır.

İsrail basınında Arap yazarlara uygulanan sansüre karşı, 1960 yılında Benyamin Temmuz¹⁹ isimli Yahudi yazar kendi sütunlarında Arap yazarlara yer vermek istemiş ve bunun için yazarlar birliğine bir teklif sunmuştur. Ancak bu teklife 70 üyeli birlikten sadece 2 üye olumlu cevap vermiştir²⁰.

5. TEMSİLCİLERİ

1950 yılı sonrasında Arap Edebiyatında Filistin şiiri, mukavemet şiirleriyle farklı bir boyut kazanmıştır²¹. Temsilcileri arasında Semih el-Kasım, Mahmut Derviş, Tefvik Zeyyad, Raşit Hüseyin, Ahmet Hüseyin, Emil Habibi, Mürîd el-Bergüsi, Radvâ Aşur, İshak Musa el-Hüseyini, İlyas Huri, Gassan Kenefani gibi şairler bulunmaktadır²².

Bu yazarların ana gayesi işgal sonrası Filistin’de yaşanan zulümleri, yerinden yurdundan edilmiş halkları ve bir gün vatan toprağına geri dönüş arzusunu kaleme alarak halkın zihninde mukavemet bilincini canlı tutmaktır.

¹¹ Mim Kemal Öke, “Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)”, *Marife*, 6(1), 263.

¹² Yahudilerin sistemli ve kalıcı bir şekilde tüm dünya şehirlerinden Kudüs’e göç etmesine verilen isim. (Bkz. Erişim: 29.05.2019 <https://web.archive.org/web/20080512073236/http://www.jafi.org.il/education/100/CONCEPTS/aliyah1.html>)

¹³ Mim Kemal Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, Timaş, İstanbul 2018, 67.

¹⁴ M Lütfullah Karaman, “Siyonizm”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2009, XXXVII, 330; Justin McCarthy, *The Population of Palestine: Population Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate*, Columbia University Press, New York 1998, 19-20.

¹⁵ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 333.

¹⁶ Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistin el-Muhtelle 1948-1966*, 33-34.

¹⁷ Gassân Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistin el-Muhtelle 1948-1966*, 36.

¹⁸ 1944 yılında Komünist parti üyesi Emil Toma, Emil Habibi tarafından Filistin’in Hayfa kentinde kurulmuştur. Halen İşgal topraklarında çıkan en önemli günlük gazetelerdendir. Yazarları arasında Mahmut Derviş, Selim Cübran, Semih el-Kâsım, Tefvik Zeyyad gibi mukavemet şairleri vardır.

¹⁹ Benyamin Temmuz, (Erişim: 29 Aralık 2018), <https://www.madarcenter.org/%D9%85%D9%88%D8%B3%D9%88%D8%B9%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B5%D8%B7%D9%84%D8%AD%D8%A7%D8%AA/451-%D8%AA%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%8C-%D8%A8%D9%86%D9%8A%D8%A7%D9%85%D9%8A%D9%86>

²⁰ Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistin el-Muhtelle 1948-1966*, 34-35.

²¹ Semih el-Kâsım, *el-A’mâl el-Kâmile VI*, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, 264.

²² Can, 114.

Filistin Direniş Edebiyatı tarih ve vatan olmak üzere iki ana tema üzerine inşa edilmiştir. Bunda da Filistin toprağının yegâne vatan olduğunu savunan milliyetçi ideolojiyle, komünist ideoloji öncül rol oynamıştır²³.

Direniş edebiyatı aslında her insanın hakkı olan özgürlüğü dile getirmiş, işgalcilerin zulümlerine karşılık direniş bilincini canlı tutmuş ve haklı olunan konularda korkusuzca mücadele etmiş ve sesinin ulaştığı her yerde işgalcilere direniş göstermiştir.

Direniş edebiyatçıları 1948'den günümüze değin etkileri süren şiddetli ve ağır bedelleri olan çatışmalar karşısında üstlendikleri görevlerini sanatsal değere haiz biçimde, cesurca kaleme almışlardır.

Bu kapsamda eser veren yazarların birçoğu kimi zaman hapse atılmış kimi zaman eserleri toplatılmıştır. Bütün bu zorluklara rağmen direniş edebiyatçıları eserlerini kaleme almaya devam etmiş ve Filistin halkına işgal karşısında verdikleri direnişte büyük umut vermişlerdir²⁴.

6. KULLANILAN DİL

Direniş edebiyatçıları Arap topraklarında eserlerini vermeleri sebebiyle güçlü bir dile sahiptir. Mehcer Edebiyatçıları²⁵ görülen dil hataları direniş yazarlarında görülmez²⁶. Şairler şiirlerini oluştururken genelde bir hatip misali doğrudan hitap üslubunu kullanmıştır. Bununla birlikte istek ve nida kiplerini kullanmaya özen göstermişlerdir. Bu üslubu kullanmalarındaki yegâne sebep zulümlere meydan okuma tarzına uygun olması ve geleceğe ümit verici tarzı ifade edebilmesindedir²⁷.

Filistin Direniş Edebiyatçıları eserlerini kaleme alırken hem serbest vezin hem de klasik aruz vezinlerini kullanmışlardır. Bu eserler aynı zamanda şekil ve nazım olarak ta Filistin şiirinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu minvalde kaleme alınan direniş şiirleri 'lafız-anlam' ve 'anlam-vezin'²⁸ bakımından modern şiire tam uyum sağlamıştır.

Direniş edebiyatında kullanılan dil üslup olarak Arap edebiyatını kısıtlamadığı gibi işgal altındaki birçok dünya ülkesine de umut aşılması sebebiyle edebi alanda kendine yer bulmuştur. Mukavemet edebiyatı bu yönüyle direniş konu edinirken genel manada tüm insanlığa özel manada ise Filistin halkına öncülük etmiştir. Direniş edebiyatı halen günümüzde Modern Arap Edebiyatına yeni eserler kazandırarak üslendiği misyona hizmet etmektedir.

7. ELE ALINAN KONULAR

Özellikle 1948 sonrasında kaleme alınan Filistin şiirlerinde nekbanın acıları, kültürel ambargo, coğrafi işgaller konu edilmiştir. Şiirlerinde işgal altındaki topraklarda işgalcilerin mütemadiyen yaptığı zulümleri, arabulucu olarak önemli toplantılara sızan casusları, Arap çiftçilerinden zorla gasp edilen toprakları ve mahsulleri ve bunlardan geri kalmayacak derecede günlük karşılaşılan zor durumları işlemişlerdir.

Direniş edebiyatında eser veren yazarlar sadece şiirler kaleme almamıştır. Aynı zamanda gazete ve dergilerde kaleme aldıkları makalelerle, hikâye ve romanlarla nesir tarzında eserler de kaleme almışlardır. Ancak direniş alanında şiir olarak kaleme aldıkları eserleri her zaman en etkili olanları olmuştur. Bu sebeple yazarların nesir tarafları şairliklerinin önüne geçememiştir²⁹.

Yazarların kaleme aldıkları her bir şiir İsrail'e atılmış bir kurşun olarak kabul görmüştür³⁰. Semih el-Kasım 'إرم، بطاقة من سوق البطالة، مواكب الشمس، أغاني الدروب' isimli eserleriyle halkı üzerinde direniş bilincini canlı tutmayı hedeflemiştir. Eserlerinde dünyanın farklı bölgelerine dağılmış olan Filistinlilerin ve bağımlı olarak yaşamak zorunda kalan Arap toplumunun özgürlüğünü işlemiştir³¹. Semih el-Kasım kaleme aldığı eserlerinde adeta güneşin süresini uzatmayı ve imkânsız olanları başarmayı hedeflemiştir³².

²³ Hüseyin Hamza, "en-Nihâye fi Kasideti'l-Mukâveme" *el-Mücemma*, 4(3), 2010, 44.

²⁴ Recâ en-Nakkâş, *Şa'ir el-Arz el-Muhtelle*, Dâru'l-Hilâl, Kahire 2011, 54-72.

²⁵ Mehcer Edebiyatını 1948 işgali sonrasında Ortadoğu'dan Amerika'ya göç eden Arap şairler temsil eder. Detaylı bilgi için bkz.: Doğru Erdinç, *Mehcer Edebiyatı ve Arap Edebiyatına Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Gazi Üniversitesi S.B.E., Ankara 1998; el-Ceyyûsi Selma el-Hadrâ, *el-itticâhât ve'l-Harakât fi'ş-Şi'ri'l-Arabîyyi'l-Hadis*, (Arapçaya Çev. Abdü'l-Vahid el-Lü'lüe), Beyrut 2007, 101-103.

²⁶ Hüseyin Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı", *DİA*, Ankara 2003, XXVIII, 365 (364-367).

²⁷ Hüseyin Hamza, "en-Nihâye fi Kasideti'l-Mukâveme" *el-Mücemma*, 4(3), 2010, 46.

²⁸ Rahmi Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Vadi Yayınları, Ankara 2012, 13.

²⁹ Can, 156.

³⁰ Basil Muhammed Ali Bezirâvi, *Dirâsetu'n-Nakdiyye fi Kasâid el-Mahzûfe*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmîiatu Necah el-Vataniyye, Külliyyetu't-Dirâsetu'l-Ulyâ, Filistin 2008, 162; Naci Muhammed Sâlim, *el-Bu'd' el-Kavmi fi Şi'r Semih el-Kâsım*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmîiatu'l-Ezher, Külliyyetu'l-Edeb ve'l-'Ulûm el-İnsâniyye, Gazze 2018, 63.

³¹ Nebiyye el-Kâsım, *Semih el-Kâsım Mübdi'u'n La Yeste'zinü Ahaden*, Mevsu'atu Ehbâs ve Dirâsât fi'l-Edeb el-Filistinî el-Hadis, 7.

³² Can, 37.

8. SİYASİ BAĞI

Arap şairler kendilerini daha iyi ifade edebilmek ve eserlerinin daha fazla kitleye ulaşmasını sağlamak için bir siyasi kimliğe ihtiyaç duymuşlardır³³. Direniş edebiyatında eser kaleme alan birçok yazar ‘Rakah’ adıyla bilinen ‘حزب الشيوعي الإسرائيلي’ (İsrail Komünist Partisi)’ne katılmıştır³⁴. Bu partiye katılan Arap yazarlar aynı zamanda ‘1948 عرب’³⁵ liklerden sayılan “Semih el-Kasım³⁶, Tefvik Zeyyad³⁷, Mahmut Derviş³⁸, Emil Habibi³⁹, Emil Toma⁴⁰, Tefvik Tubi⁴¹” gibi isimlerden oluşmaktadır⁴².

Siyasi partilere katılan yazarlar eserlerini hem Filistin dâhilinde hem de uluslararası arenada daha fazla okuyucu kitlesine ulaştırma imkânı bulmuşlardır. Ayrıca siyasi olarak 1948 sonrası birçok dünya devleti İsrail’le ilişkilerini askıya alması sebebiyle devlet olarak uluslararası arenada düzenlenen etkinliklere katılmayan İsrail, Arap yazarları kendi adına uluslararası yarışmalara ve etkinliklere göndermiştir⁴³.

Filistinliler işgaller karşısında kendi çabalarıyla ‘İstiklal Partisi, Milli Mücadele Partisi, Arap Filistin Partisi, İslah Partisi ve Milli Kütle Partisi’ gibi siyasi guruplarla direniş göstermişlerdir⁴⁴. Direniş yazarları Filistin’de işgalin ilk başladığı andan itibaren yerli halk tarafından oluşturulan direniş guruplarında yer almışlardır.

Direniş şairleri kimi zaman İsrail Komünist Parti’sinin Arap delegeleri olmuşlar, kimi zaman da FKO⁴⁵ ve Fetih Hareketi⁴⁶ gibi Araplardan oluşan gurupların düzenlediği mitinglerde halkı harekete geçirecek şiirler okumuşlardır.

Filistin tarihinde sivil direniş hareketlerinin en güçlülerinden sayılan 1936’da İngilizlere karşı düzenlenen boykotta⁴⁷ Filistin’de mevcut olan bütün direniş oluşumları Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni⁴⁸’yle birlikte hareket etmiştir. Zira işgalciler Filistin topraklarında gerçekleştirdikleri kısımlarda cinsiyet ve din ayrımı gözetmemiştir. Bununla beraber işgalciler uyguladıkları kültürel sansürlemede yine eser verenlerin dini aidiyetlerine, etnik kimliklerine bakarak ayırım gözetmemiştir⁴⁹.

Direniş edebiyatının halkı işgalcilere karşı harekete geçirmesi ve mukavemet bilincini zihinlerde canlı tutması siyasi arenada büyük etkiler meydana getirmiştir. ‘1948 Nekba’ sonrasında yaşanan sıkıntılar ve 1952’de başlayan Cemal Abdünnasır’ın ön planda olduğu ‘Hür Subaylar Devrim Hareketi’yle tetiklenen Arap milliyetçiliği direniş edebiyatını besleyen öz damarlardan sayılmaktadır.

9. ETNİK YAPISI

İşgalin bütün zorluklarını birlikte göğüsleyen Filistin halkı mensup oldukları dini ve mezhepsel ayrılıkları bir kenara bırakarak Filistin davasını esas almıştır. Bu sebeple direniş eserleri kaleme alanlar arasında

³³ en-Nakkâş, 255

³⁴ Adnan Müsa’ade, “Hayatuhü” *Kitap Te’bini eş-Şâ’ir u’l-Kebîr Semih el-Kâsım, Câmiatu’n-Necâh el-Vataniyye*, Nablus, Filistin 2014, 10; Bezirâvi, 162; Sâlim, 47; eş-Şaddî, 5.

³⁵ 1948 yılında İsrail’in Filistin topraklarını işgal etmesi üzerine ülkesini terk etmeyerek vatanında kalan Araplara verilen isimdir.

³⁶ Can, 21.

³⁷ 1929 yılında Nasıra’da doğan şair ve fikir adamı yazar 1994 yılında Ürdün’de bir trafik kazasında hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim: 09/04/2019, <https://www.aldiwan.net/cat-poet-tawfiq-ziad>)

³⁸ 1941 yılında Celil’de doğmuştur. Hayatının geri kalan yıllarını sürgün olarak yaşamak zorunda kalan usta edebiyatçı 2008 yılında Teksas’ta hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim: 09/04/2019 <https://www.aldiwan.net/cat-poet-mahmoud-darwish>)

³⁹ 1921 yılında Hayfa’da doğmuştur. Edebiyat, siyaset ve gazetecilikle uğraşmıştır. 1996 yılında Hayfa’da hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Emile-Habibi>)

⁴⁰ 1919 yılında Hayfa’da doğan tarihçi düşünür 65 yaşında 1985 yılında vefat etmiştir. (Bkz. Erişim: 09/04/2019 <https://www.wafainfo.ps/persons.aspx?id=297>)

⁴¹ 1922 yılında Ortodoks bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 2011 yılında Hayfa’da hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim:09/04/2019 http://info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=7081)

⁴² Semih el-Kâsım, *İnehâ Mücerredü Minfezatün, Dâr Râyetün li’n-Neşr*, Hayfa 2011, s. 83. ; Riad Kamel, “*Sûratu’l-Âmil fi’ş-Şi’r Zeyyâd ve’l-Kasım*”, (Erişim: 27.03.2019), <http://m.ahewar.org/s.asp?aid=627099>

⁴³ en-Nakkâş, 252.

⁴⁴ Musa İsmail Basit, vd. (Hamza Zib Mustafa, Gassan Musa Muhibîş ve Said Süleyman Kik), *Kudüs Tarihi*, Nida Yayıncılık, İstanbul 2011, 167; Pınar Özden Cankara, *Türkiye’de Sağ Muhafazakâr İslamcılık Akımının Filistin Sorununa Yaklaşımı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul Üniversitesi S. B. E. , İstanbul 2013, 12.

⁴⁵ Erişim:28.04.2019, (Bkz. <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin-kurtulus-orgutu>)

⁴⁶ 1959 yılında kurulmuştur. Kurucuları arasında Mahmut Abbas’ ta vardır. Filistin idaresinde bulunan iktidar partisidir. (Bkz. Erişim: <https://www.gzt.com/mecra/filistin-kurtulus-hareketi-fetih-3116603>)

⁴⁷ Kadir Kasalak, “İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi S. B. E. Dergisi*, 2016 3 (25), 74.

⁴⁸ (1895-1974) tarihleri arasında yaşamıştır. Filistin Ulusal Hareketinin kurucusudur. (Bkz. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/emin-el-huseyni>)

⁴⁹ Muhsin Atik Han, *Gassan Kenefâni; Râid Dirâsetü’l-Edebü’l-Mukâvim ve’l-Edebu’s-Sahyûni*, (Erişim:29/01/2019) <https://blogs.aljazeera.net/blogs/2018/7/22/%D8%BA%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%83%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A>

Müslüman, Hristiyan ve farklı mezheplere tabi olan yazarlar olmuştur. Farklılıkların uzun yıllardır Filistin’de var olan etnik yapının zenginliği çatışma ortamının oluşmasını engellemiştir.

Bu şairler Filistin davasını kendilerine amaç edindikleri için halklar arasında ayırım gözetmemiştir. Kaleme aldıkları eserlerinde hem kendi halklarına hem de dünya üzerinde farklı bölgelerde yaşayan insanlara işgali anlatmak için oluşturdukları birlik üzerinde eserlerini vermişlerdir.

10. YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Eserlerinde halkı galeyana getiren ve işgalcileri hedef alan bir dil kullanmaları, yazarlarının komünist partiye üye olması ve partinin yayın organında yayınlar yapmaları ve onlar adına düzenlenen çeşitli organizasyonlara katılmaları⁵⁰ sebebiyle mukavemet eserlerinin edebi olmaktan ziyade siyasi olduğu konusunda eleştirilerde yapılmıştır⁵¹.

Edebi eserlerle işgal sonrası Filistin’de yaşanan acıları sürgüne gönderilen halkları ve geri dönüş özlemini adeta bir bütün halinde dünya halklarına duyurmuştur. Bu sebeple işgale karşı kaleme mücadele edilebileceğini, ortaya koydukları eserlerle göstererek, onu Modern Arap Edebiyatında kendine has bir konuma getirmiştir. Özellikle İsrail’in kuruluş aşamasında öne çıkan Siyonist yazılar direniş edebiyatında kaleme alınan eserlerle Arap âleminde keşfedilmiştir⁵².

Arap okurlar devrimci fikirleri ihtiva eden eserleri bu akımla tanımıştır⁵³. Ayrıca bu edebi türde verilen eserler Filistin halkını işgale karşı verdikleri mücadelede cesaretlendirmiştir. Zira direniş edebiyatı işgale karşı halkta direniş bilincini canlı tutarak, Filistin davasını hem kendi halkına hem de diğer insanlara anlatabilme esası üstüne kurulmuştur.

KAYNAKÇA

Atik Han Muhsin, *Gassan Kenefâni; Râid Dirâsetü'l-Edebü'l-Mukâvim ve'l-Edebu's-Sahyûni*, (Erişim:29/01/2019), <https://blogs.aljazeera.net/blogs/2018/7/22/%D8%BA%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%83%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A>

Avde Nebil, *Şi'r el-Mukâveme Beyne'l-Mazmûn es-Siyâsi ve'l-Mazmûn el-Edebî*, (Erişim: 27/01/2019): <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=544271&r=0>

Baktıaya Adil, “1830: Fransa’nın Cezayir’i İşgali, Abdülkadir’in Yükselişi ve Amerikan Kamuoyunda ‘Abdülkadir’ Hayranlığı”, *Ortadoğu Etütleri*, Ocak 2010, Cilt 2, Sayı 2, 143-169.

Basit Musa İsmail, vd. (Hamza Zib Mustafa, Gassan Musa Muhibiş ve Said Süleyman Kik), *Kudüs Tarihi*, Nida Yayıncılık, İstanbul 2011.

Bezirâvî Basil Muhammed Ali, *Dirâsetu'n-Nakdiyye fî Kasâid el-Mahzûfe*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmîiatu Necah el-Vataniyye, Külliyyetu't-Dirâsetu'l-Ulyâ, Filistin 2008.

Can Muhammet Berat, *Semih el-Kasım'ın Hayatı, Eserleri ve Mukavemet Edebiyatındaki Yeri*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2019.

Cankara Pınar Özden, *Türkiye’de Sağ Muhafazakâr İslamcılık Akımının Filistin Sorununa Yaklaşımı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi S. B. E. , İstanbul 2013.

Doğan Mehmet, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, Ankara 2003, 941.

el-Ferâhidî Halil bin Ahmet, *Kitab'u'l-Ayn I-IV*, Dâr'u'l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 2003, III/s. 445.

⁵⁰ Semih el-Kâsım, *İnehâ Mücerradü Minfezatün*, 87; en-Nakkâş, 252.

⁵¹ Nebil Avde, Şi'r el-Mukâveme Beyne'l-Mazmûn es-Siyâsi ve'l-Mazmûn el-Edebî, (Erişim: 27/01/2019): <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=544271&r=0>

⁵² Han Muhsin Atik, *Gassan Kenefâni; Râid Dirâsetü'l-Edebü'l-Mukâvim ve'l-Edebu's-Sahyûni*, (Erişim:29/01/2019),

<https://blogs.aljazeera.net/blogs/2018/7/22/%D8%BA%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%83%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A>

⁵³ Can, 150.

- el-Hadrâ el-Ceyyûsî Selma, *el-itticâhât ve'l-Harakât fi'ş-Şi'ri'l-Arabîyyi'l-Hadîs*, (Arapçaya Çev. Abdü'l-Vahid el-Lü'lüe), Beyrut 2007, 101-103.
- el-Kâsım Nebiyye, *Semih el-Kâsım Mübdiu'n La Yeste'zinü Ahaden*, Mevsu'atu Ehbâs ve Dirâsât fi'l-Edeb el-Filistînî el-Hadîs, 7.
- el-Kâsım Semih, *el-A'mâl el-Kâmile I-VI*, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, I, 9.
- el-Kâsım Semih, *İnnihâ Mücerradü Minfezatün*, Dâr Râyetün li'n-Neşr, Hayfa 2011.
- en-Nakkâş Recâ, *Şa'ir el-Arz el-Muhtelle*, Dâru'l-Hilâl, Kahire 2011, 54-72.
- Er Rahmi, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Vadi Yayınları, Ankara 2012, 13.
- eş-Şaddiy Fevziyye, “Semih el-Kâsım: Sîretün Zâtiyyetün ve İbdâi'yyetün”, *Divân el-Arab*, 2014, 1-11. (Erişim:13/02/2018), www.diwanalarab.com/spip.php?article40244.
- Hamza Hüseyin, “en-Nihâye fi Kasîdeti'l-Mukâveme” *el-Mücemma'*, 4(3), 2010, 44.
- Han Muhsin Atik, *Gassan Kenefânî; Râid Dirâsetü'l-Edebü'l-Mukâvim ve'l-Edebu's-Sahyûnî*, (Erişim:29/01/2019) <https://blogs.aljazeera.net/blogs/2018/7/22/%D8%BA%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%83%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A>
- İbn Manzûr, *Lisân'u'l-Arap I-VI*, Dâru'l-Maârif, Kahire ts., V, 3782
- Kamel Riad, “Sûratu'l-Âmil fi'ş-Şi'r Zeyyâd ve'l-Kasım”, (Erişim: 27.03.2019), <http://m.ahewar.org/s.asp?aid=627099>
- Karaman M Lütfullah, “Siyonizm”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2009, XXXVII, 329-335.
- Kasalak Kadir, “İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi S. B. E. Dergisi*, 2016 3 (25), 74.
- Kenefânî Gassân, *el-Edeb'u'l-Filistînî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1966*, Dâr Menşûrât el-Rimâl, Kıbrıs 2013.
- Kenefânî Gassân, *el-Edeb'u'l-Filistînî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, Müessesetü'd-Dirâsât'ü'l-Filistiniyye, Beyrut 1968.
- McCarthy Justin, *The Population of Palestine: Population Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate*, Columbia University Press, New York 1998, 19-20.
- Müsa'ade Adnan, “Hayatuhû” *Kitap Te'bîni eş-Şâ'ir'u'l-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmiatu'n-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014, 10
- Mim Kemal Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, Timaş, İstanbul 2018.
- Öke Mim Kemal, “Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)”, *Marife*, 6(1), 263.
- Sâlim Naci Muhammed, *el-Bu'd' el-Kavmî fi Şi'r Semih el-Kâsım*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmiatu'l-Ezher, Külliyyetu'l-Edeb ve'l-'Ulûm el-İnsâniyye, Gazze 2018.
- Yazıcı Hüseyin, “Mehcer Edebiyatı”, *DİA*, Ankara 2003, XXVIII, 365 (364-367).